

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 330.322:631.11(477)

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Вишневська О.М., д.е.н.
Філатова О.А.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сутність і складові формування інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору. Обґрунтовано необхідність активізації інвестиційної діяльності забезпечення розвитку виробничої і соціальної інфраструктур. Визначено правове поле інвестування. Наведено причини недостатньої інвестиційної активності. Виділено привабливі сторони інвестування сільськогосподарських підприємств. Представлено пріоритетні завдання щодо підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано заходи щодо розвитку інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, інвестиційна діяльність, інновації.

The essence and components of formation of investment attractiveness of the enterprises of the agrarian sector were considered. The necessity of intensification of investment activities to ensure the development of industrial and social infrastructures was grounded. The legal field of the investment was defined. The reasons for the lack of investment activity were given. Attractive part of agricultural investment was allocated. The priority tasks on improvement of investment attractiveness of the agricultural enterprises were represented. Measures on the development of investment were justified.

Key words: investment attractiveness of the investment climate, investment activity, innovations.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки для забезпечення сталого розвитку необхідним є поліпшення конкурентних позицій, активізація інвестиційних процесів. Інвестиційна привабливість при цьому відіграє переважаючу роль. Розвиток аграрного сектору надає

© Вишневська О.М., Філатова О.А., 2013

можливість гарантувати можливості у формуванні продовольчої безпеки, забезпечити функціонування інших галузей народного господарства і створити надійне джерело бюджетних надходжень, потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку сільських територій. Обмеженість у залученні інвестиційних ресурсів є проблемним аспектом у розвитку. Оскільки без активізації інвестування неможливо нарощувати обсяги виробництва, забезпечити зростання рівня життя сільського населення, підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств і продовольчу безпеку країни.

Аналіз останніх наукових досліджень. Актуальність оцінки і виявлення напрямів підвищення інвестиційної привабливості у сільськогосподарському виробництві привертає постійну увагу вчених. Суттєвий внесок у дослідження інвестиційного розвитку в аграрному секторі зробили такі відомі вітчизняні вчені як: І.О. Бланк, В.В. Бочаров, С.В. Буряк, В.М. Гриньова, Д.В. Коробков, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, А.А. Пересада та інші. Актуальним є питання щодо залучення інвестиційних ресурсів у соціальну інфраструктуру сільських територій, вирішення актуальних питань у технічному і технологічному оновленні виробничої сфери.

Метою роботи є обґрунтування сутності і складових інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, перспектив щодо підвищення інвестиційного капіталу та необхідності активізації інвестиційної діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Інвестиційна діяльність є одним із найбільш важливих аспектів функціонування підприємств [1]. Проте, для залучення інвестиційних ресурсів підприємство повинно бути інвестиційно привабливим, тобто відповідати ряду конкурентних характеристик. Формування інвестиційної привабливості підприємства необхідне у забезпеченні конкурентоспроможності продукції і підвищення її якості; створенні необхідної сировинної бази для ефективного функціонування підприємства; вирішенні соціальних проблем; структурної перебудови виробництва. Інвестиції направляються на забезпечення ефективного функціонування підприємств, їх стабільного стану і у зв'язку з цим вони використовуються для досягнення подальшого розширення і розвитку виробництва; відновлення основ-

них виробничих засобів, підвищення технічного рівня, продуктивності праці [2].

Середовище, у якому здійснюються інвестиційні процеси є інвестиційним кліматом, який формується під впливом законодавчо-нормативних, організаційно-економічних, соціально-політичних та географічних факторів, які визначають умови інвестиційної діяльності підприємств [3].

Інвестиційний клімат є сукупністю економічних, правових, політичних ті інших чинників, які визначають ступінь ризику капіталовкладень і можливість їх ефективного використання [4].

Важливим для інвестиційної привабливості є рейтинг країни за певними критеріями та показниками серед інших країн. У рейтингу сприятливості ділового середовища «Ведення бізнесу 2013» (Doing Business 2013), який щорічно складає Світовий банк і Міжнародна фінансова корпорація, Україна перемістилася на 15 позицій зі 152 на 137 місце. У рейтингу «Ведення бізнесу 2012» (Doing Business 2012) Україна втратила сім позицій і перемістилася зі 145 на 152 місце. Це відбулося переважно через зміну у податковій сфері України, через зміни, які відбулися щодо реєстрації власності.

Розглянемо зміну позицій України за певними категоріями наведену нами у таблиці 1.

Таблиця 1. Позиція України у рейтингу «Ведення бізнесу 2013» (Doing Business 2013)*

Складові індексу «Умови ведення бізнесу 2013»	2012 рік	2013 рік	Відхилення (+, -)
Започаткування бізнесу	116	50	66
Реєстрація власності	168	149	19
Сплата податків	183	165	18
Підключення до мережі електропостачання	170	166	4
Виконання зобов'язань по контракту	44	42	2
Банкрутство	158	157	1
Отримання кредитів	23	23	0
Дозвільна система у будівництві	182	183	-1
Зовнішня торгівля	144	145	-1
Захист прав інвесторів	114	117	-3

* Представлено автором з використанням [5]

Значне покращення позицій України за індексом «Започаткування бізнесу» (на 66 позицій) відбулося, у першу чергу, завдяки прийняттю

Закону України від 21.04.2011 року № 3263-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури запуску підприємництва». У рейтингу «Ведення бізнесу 2013» (Doing Business 2013) за індексом «Сплата податків» Україна покращила свої позиції на 18 місць та потрапила до десятки країн – найбільших реформаторів даної сфери діяльності за останні 7 років. Завдяки проведенню податкової реформи в Україні поступово зменшується як рівень податкового навантаження, так і кількість та тривалість платежів із сплати податків. Прийняття та набуття чинності ряду нормативно-правових актів, що впорядковують як процес реєстрації прав власності у цілому, так і процес реєстрації прав власності на землю зокрема, покращило позиції України стосовно індексу «Реєстрація власності». Загалом, Україна має тенденцію до покращення своїх позицій у даному рейтингу, про що свідчить покращення більшості оцінюваних критеріїв [5].

За даними Державної статистичної служби у січні-березні 2012 року обсяги іноземного інвестування становили 885,1 млн. дол. США. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій станом на 1 квітня 2012 року – 50 млрд. 793,5 млн. дол. США, що на 1,7% більше порівняно із обсягами інвестицій на початок року, у розрахунку на одну особу – 1115,7 дол. США. Інвестиції надходили зі 130 країн світу.

До десяти основних країн-інвесторів, на які припадає більш ніж 83% загального обсягу прямих інвестицій, відносять: Кіпр – 13,66 млрд. дол. США, Німеччина – 7,47 млрд. дол., Нідерланди – 4,91 млрд. дол., Російська Федерація – 3,66 млрд. дол., Австрія – 3,45 млрд. дол., Великобританія – 2,3 млрд. дол., Франція – 2,28 млрд. дол., Швеція – 1,76 млрд. дол., Віргінські Острови – 1,65 млрд. дол. і США – 1,04 млрд. дол.

На сьогодні в Україні створене розвинене правове поле для інвестування. Законодавство України передбачає необхідні гарантії діяльності для інвесторів. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. У випадку припинення інвестиційної діяльності іноземному інвестору гарантується повернення його інвестиції у натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів від інвестицій у грошовій або товарній формі.

Держава також гарантує безперешкодний і негайний переказ за кордон прибутків і інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах унаслідок здійснення іноземних інвестицій.

Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу. Для сприяння іноземним інвесторам у питаннях взаємодії з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування утворено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України. Усунуто адміністративний бар'єр для входження іноземного капіталу в Україну щодо обов'язковості реєстрації іноземних інвестицій, який був запроваджений у 2009 році.

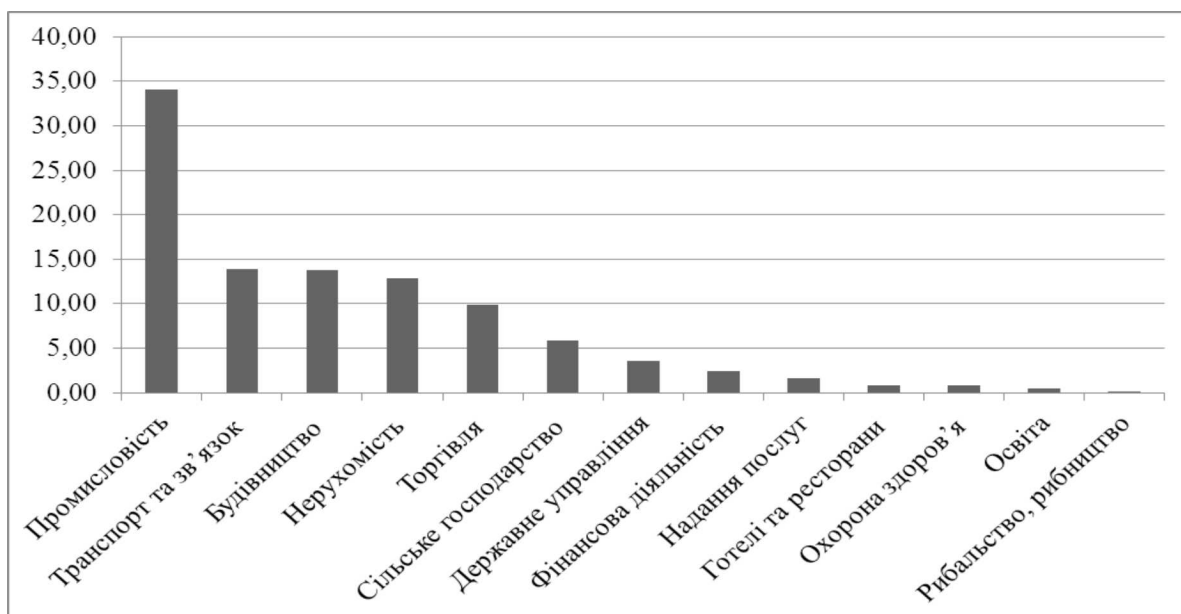
З метою поліпшення бізнес-клімату і створення сприятливих умов для надходження інвестицій здійснено низку заходів з покращення регуляторного середовища в Україні. У сфері дозвільної системи розширено застосування декларативного принципу започаткування бізнесу. Відповідно до даного принципу суб'єкт господарювання набуває права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності без отримання документа дозвільного характеру шляхом повідомлення відповідного дозвільного органу про відповідність його матеріально-технічної бази вимогам законодавства.

У сфері податкового законодавства, що стосується інвестиційної діяльності основними новаціями є стимулювання переходу України на інноваційну модель розвитку, зокрема, шляхом поетапного зниження ставки податку на прибуток з 25 до 16 відсотків (2011 р. – 23 відсотки, 2012 р. – 21 відсотків, 2013 р. – 19 відсотків, 2014 р. – 16 відсотків), врегульовано питання оподаткування операцій з фінансового лізингу, що дозволить надати нових стимулів цій формі інвестування, створюються передумови інвестиційної привабливості країни шляхом зменшення ставки податку на додану вартість до 17 відсотків, запровадження «автоматичного» відшкодування податку на додану вартість платникам податків та Єдиного реєстру податкових накладних та впроваджено відповідальність держави за несвоєчасне відшкодування податку на додану вартість.

Питання сприяння інвестиціям знайшли своє відображення у Програмі економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкуренто-

спроможна економіка, ефективна держава» [6]. Зокрема, у рамках програми реформ здійснюються конкретні заходи щодо покращення бізнес-клімату, а саме: удосконалення дозвільної системи, ліцензування, адміністративних послуг, започаткування та ліквідації бізнесу, державного нагляду та контролю, технічного регулювання, формування митних процедур [7].

Проте, за рівнем інвестиційної привабливості аграрний сектор має менший рівень конкурентних переваг порівняно із іншим галузям економіки. Розглянемо структуру капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за січень-вересень 2012 року на основі даних Державної служби статистики України (рисунок 1) [8].

*Рис. 1. Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності (за січень-вересень 2012 року) в середньому по Україні, %**

* Представлено автором за інформацією Державної служби статистики України

Аграрний сектор – один з найбільш перспективних секторів економіки України, на який припадає більше 20% ВВП. Україна входить до п'ятірки найбільших світових експортерів зерна та займає 1 місце у світі за обсягом експорту соняшникової олії, проте капітальні інвестиції у структурі капітальних інвестицій за економічною діяльністю складають незначний відсоток порівняно з промисловістю.

Розглянемо фактори впливу на інвестиційну привабливість наведені нами у таблиці 2.

Таблиця 2. Фактори впливу на інвестиційну привабливість підприємств*

Фактори опосередкованого впливу	Фактори безпосереднього впливу
Галузева приналежність	Виробнича програма
Географічне місце розташування	Маркетингова діяльність
Наявність і доступність природних ресурсів	Управлінський облік і контролінг
Екологічна ситуація	Корпоративне управління
Культура і освіта населення	Кадровий потенціал
Економічна стабільність України	Юридична діяльність
Соціально-політична стабільність	Технологія виробництва
Нормативно-правове поле сфери діяльності підприємства	Наявність плану стратегії розвитку
Інформаційне поле	Конкурентоспроможність
Пільги для інвесторів	Унікальність об'єкту
Розвинута інфраструктура	Тривалість інвестиційної програми
Ступінь економічної свободи підприємств	Рейтинг підприємства в галузі
Позиція України на світовому ринку	Платіжна дисципліна
Темпи інфляції	Стан майна і фінансових ресурсів
Рівень доходів населення	Розмір витрат
Конкуренція в галузі	Структура капіталу

* Представлено автором з використанням [9]

Відповідно до представлених факторів впливу на інвестиційну діяльність підприємства, можна розподілити їх на фактори опосередкованого та безпосереднього впливу. До першої групи відносяться фактори, на які можна впливати тільки на державному рівні, які не піддаються впливу окремого підприємства. До другої групи відносяться фактори, на які підприємство може впливати самостійно через прийняття управлінських рішень.

Підвищення інвестиційної привабливості може бути забезпечене через оцінку ситуації та визначення усіх чинників, які впливають на її рівень як на рівні держави, так і на локальному рівні. При вивченні всіх можливих факторів впливу та оцінці показників, які впливають на інвестиційну привабливість, можна встановити рівень інвестиційної діяльності регіону, галузі, підприємства з подальшою розробкою заходів щодо її розвитку.

Для залучення інвестиційних ресурсів підприємство повинно бути інвестиційно привабливим і відповідати ряду характеристик, які мо-

жуть мінімізувати фінансові ризики. До таких характеристик відносять: ефективність використання ресурсів і активів, стан платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості тощо.

Аналіз показників надає можливість інвестору визначити доцільність вкладання коштів. Отже, інвестиційна привабливість є певною сукупністю факторів, аналіз яких відображає потенційну можливість вкладання коштів у об'єкт інвестування та отримання інвестиційного прибутку [10].

Основними причинами низької інвестиційної активності як внутрішніх, так і зарубіжних інвесторів у нашій країні є: умови фінансового ринку; нестача оборотних засобів; значна плінність науково-технічних кадрів; правове і законодавче забезпечення інвестиційної діяльності [11].

А також підвищення темпів зростання рівня інфляції, відсутність стимулів і механізмів для інвестування; підвищення рівня відсоткових ставок.

Зменшення темпів надходження фінансових ресурсів у галузі є важливим фактором впливу на інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств. До того ж ефективність їх діяльності значною мірою залежить не лише від економічних, але й природно-кліматичних, біологічних та інших чинників виробництва, які безпосередньо пов'язані із інвестуванням: висока капіталомісткість продукції, тривалий період окупності вкладеного капіталу, сезонність виробництва, недостатній рівень кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств, що створює низку ризиків, які залишаються основним обмеженням у інвестуванні.

Формування сприятливого інвестиційного клімату сприяє залученню прямих іноземних інвестицій. Для стимулювання надходження іноземних інвестицій сільськогосподарські підприємства мають і привабливі сторони: сприятливий природно-економічний потенціал, наявність робочої сили та кваліфікованих робітників, виробничі потужності і ресурси [12].

До пріоритетних завдань щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору можна віднести: підвищення технічного та технологічного рівня сільськогосподарських товаровиробників; динамічний соціальний розвиток села на основі сприяння розвитку зайнятості та зростання доходів сільського населення; оптимізація бюджетних інвестицій у сільське господарство, реалізація комплексу

заходів щодо фінансового оздоровлення агроформувань; удосконалення законодавчо-нормативної бази, яка сприяє розвитку інвестиційної діяльності; формування інформаційного банку даних щодо інвестиційних можливостей підприємств аграрного сектора; створення дієвої системи управління інвестиційним процесом.

Висновки. Аграрний сектор є однією з найважливіших галузей економіки країни та потребує залучення інвестиційних ресурсів для забезпечення ефективного функціонування підприємств, подальшого розвитку на інноваційній основі. Тому необхідним є формування інвестиційної привабливості для інвесторів. На сьогодні в Україні створене розвинене правове поле для інвестування. Для розвитку інвестування в аграрному секторі необхідною є реалізація низки заходів: забезпечення правової бази формування сприятливого інвестиційного клімату галузі; забезпечення соціально-економічних умов освоєння новітніх розробок; розробка цільових програм, які відповідають пріоритетним напрямкам розвитку підприємств аграрного сектора; забезпечення державних гарантій; стимулювання активізації залучення іноземних інвестицій шляхом формування позитивного інвестиційного іміджу країни. Реалізація заходів сприятиме поліпшенню інвестиційної привабливості та інвестиційного потенціалу в аграрному секторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брюховецька Н.Ю. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства: визначення недоліків деяких існуючих методик / Н.Ю. Брюховецька, О.В. Хасанова // Економіка промисловості. – 2009. – № 1. – С. 110-117.
2. Крейнина М.Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле / М.Н. Крейнина – М.: Дело и Сервис, 1994. – 256 с.
3. Пажина С.Л. Формування простору чинників інвестиційної діяльності регіону / С.Л. Пажина // Бізнесінформ. – 2012. – №6. – С. 62-65.
4. Сухоруков А.І. Проблеми підвищення інвестиційної активності регіонів / А.І. Сухоруков // Економіка України. – 2005. – №8. – С. 26.
5. Оценка бизнес регулирования [Doing Business] / Проект Всемирного Банка. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://russian.doingbusiness.org/>
6. Програма економічних реформ на 2010 - 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», затверджена Комітетом з

- економічних реформ при Президентові України від 02.06.2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/programa-ekonomichnih-reform-na-2010-2014-roki-zamozhne-susp-doc45817.html>
7. Інвестиційний клімат в Україні. Міністерство закордонних справ України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>
 8. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 9. Буднікова Ю.В. Інвестиційна привабливість підприємства та фактори впливу на неї / Ю.В. Буднікова, О.М. Таряник // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Інноваційна економіка. – Випуск 4. – 2011. – № 23.
 10. Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства / О.В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – №1 (12). – С. 120-126.
 11. Шобаніна О.В. Інвестиційно-інноваційна діяльність в АПК: сутність, проблеми та основні напрямки їх вирішення / О.В. Шобаніна, О.В. Короткова, І.О. Піюренко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Випуск 4. – 2008. – С. 15.
 12. Коробков Д.В. Разработка стратегии изменения инвестиционной привлекательности предприятия / Д.В. Коробков // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – Випуск 193: В 5 т. – Т. 3. – С. 746 - 751.